

مسئولیت کیفری پزشک ناشی از تحول مقررات سقط جنین در نظام‌های حقوقی ایران، انگلیس فرانسه

هدایت الله جوادی^۱

علی یوسف‌زاده^۲

یاسین صعیدی^۳

محمود اشرفی مهابادی^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۱۱/۲۳

چکیده

موضوع سقط جنین یکی از موضوعات چالش برانگیز در ادیان الهی و جوامع مختلف بوده و در هریک از کشورها سیاست جنائی خاص و اغلب غیرثابت و در حال تحول را در مورد جرم انگاری و جرم‌زدائی در این خصوص اعمال می‌کنند که غالباً متفاوت از همدیگر هستند و غالب تئوری‌های ارائه شده در این زمینه نشئت گرفته از اعتقادات مذهبی و دینی و یا برخواسته از مباحث مربوط به آزادی اراده، حق تسلط انسان بر پیکر خود از یک طرف و حمایت از حق حیات انسان از سوی دیگر می‌باشد. بنحوی که از قرن بیستم به بعد با توجه به اوج گرفتن ایده‌های فمینیستی و مسائل حقوق بشری چون دفاع از آزادی انسان، توجه به حقوق ابتدایی نسوان بطور جدی مورد توجه سران مذهبی و غیر مذهبی قرار می‌گیرد و در جوامع مختلف به چالش کشیده می‌شود و تا جایی پیش می‌رود که شاهد بروز نظریاتی چون عدم تصور حق برای جنین بعنوان یک انسان زنده می‌شویم که نتیجه این امر جرم‌زدایی کامل و از طرفی گسترش موارد بارداری مجاز را در پی دارد.

^۱ دانشجوی دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، اصفهان، ایران. h.javadi34@yahoo.com

^۲ استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، اصفهان، ایران (استاد راهنما و نویسنده مسئول) ali.yosef146@yahoo.com

^۳ استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، اصفهان، ایران (استاد مشاور) yasinsaeedi@yahoo.com

^۴ استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)، اصفهان، ایران (استاد مشاور) mahmood.ashrafy2000@gmail.com

بطور کلی در بررسی قوانین، نظام‌های مختلف حقوقی سه نوع تئوری را می‌توان ذکر کرد: ۱ - لغو همه‌ی محدودیت‌ها در برابر سقط جنین و برقراری آزادی بدون قید و شرط آن. ۲ - مخالفت با سقط جنین، تحت هرشرایطی غیر قانونی دانستن آن و حفظ جنین بعنوان یک تکلیف الهی و شرعی و انسانی. ۳ - تئوری یا دیدگاه میانه، قائلین به این تئوری کسانی هستند که معتقد به آزادی‌های نسبی در مورد سقط جنین می‌باشند. عبارتی آزادی سقط جنین را تحت شرایط خاص مجاز می‌دانند.

کلید واژه‌ها

تئوری‌های سقط جنین، تحول قوانین، حق زنان بر بدن، حیات مادر، حیات جنین.

۱- مقدمه

سالیانه زندگی و سلامت میلیون‌ها انسان بلحاظ سقط جنین ناشی از حاملگی‌های ناخواسته در معرض خطر جدی قرار می‌گیرد. طبق برآوردها روزانه ۹۱۰۰۰۰ (منهای رقم سیاه آن) مورد حاملگی در دنیا ایجاد می‌شد که یک چهارم از این‌ها ناخواسته می‌باشد و ۱۵۰۰۰۰ مورد از این جنین‌ها ساقط می‌شود که ۵۰۰ مورد منجر به مرگ می‌شود^۱ عبارتی سالانه ۸۰ میلیون زن در جهان ناخواسته باردار می‌شوند که ۴۵ میلیون مورد از آنها سقط می‌گردد. سالانه عوارض وابسته به حاملگی، بیش از نیم میلیون نفر را در جهان می‌کشد و یا باعث بروز ناتوانی در ۱۲۰ میلیون زن می‌شود^۲ وقوع میزان چشمگیر سقط‌های القائی و غیر ایمن در سراسر جهان و بویژه در جوامع در حال توسعه و مرگ و میرهای فراوان ناشی از این سقط‌ها در سنین باروری، بر جای گذاردن صدها هزار ناتوانی جسمی و جنسی گزارش بالاترین میزان سقط‌های غیر مجاز در جوامع در حال توسعه و علی‌الخصوص در کشورهای سخت گیرانه در خصوص این مورد، از جمله مسائلی است که در حوزه سلامت باروری زنان موجد مشکلات عدیده است اصولاً میزان انجام سقط جنین به میزان دسترسی به روش‌های کنترل بارداری کار آمد بستگی دارد به نحوی که در هر کشوری ابزارهای کنترل بارداری کم‌تر در دسترس باشد میزان انجام سقط جنین بالاتر است. در حال حاضر قوانین مربوط به سقط جنین در دنیا متفاوت است و در سرتاسر جهان حساسیت‌های قومی و اخلاقی و مذهبی و فرهنگی و اقتصادی و موارد حقوق بشری چون حق زندگی، حق آزادی، حق باروری سالم، در قانون‌گذاری حوزه‌های مختلف قضائی تاثیرگذار می‌باشند. بنا بر این به هریک از تئوری‌های موجود مربوط به سقط جنین در دنیا اگر عمیقاً توجه کنیم عواملی چون مذهب و

^۱ فتحی و همکاران ۲۰۱۱ م

^۲ بیلینفیلد ۲۰۰۹ م

باورهای مذهبی، جوانی و یا پیری جمعیت، جنگ، تورم، مشکلات مربوط به اشتغال و مسکن، گذر جوامع سنتی به جوامع مدرن، تاثیر رسانه‌های همه پيوندی، بهداشت و ... دخیل می‌باشند. مشکلات موجود، ضرورت بررسی ابعاد مختلف سقط جنین، بطور جامع باتوجه به سیر تکاملی جرم انگاری و جرم زدائی نسبت به این پدیده در جوامع مختلف را ایجاب می‌نماید تا قانون گذار با آشنائی بیشتر از تجربیات قانونی جوامع مختلف و با تکیه بر اندیشه پویای فقهی، تکیه بر ضرورت‌ها و واقعیت‌های حاکم، با وضع مقررات نوین نسبت به تامین سلامت انسان‌ها و کاهش عوارض ناشی از آن اقدام نماید. در ۲۴ کشور از کشورهای عضو اتحادیه اروپا در هفته‌های اول بارداری و اغلب تا بیش از هفته ۱۲ بطور کامل سقط جنین را قانونی اعلام کرده اند و در کشور فرانسه افرادی را که ایجاد مانع در راه سقط جنین بنمایند قابل تعقیب دانسته اند. با وجود این در برخی کشورها چون ایرلند شمالی، لهستان، فنلاند سقط جنین را تنها در شرایط خاص مجاز دانسته‌اند. در برخی از کشورهای دیگر چون مالت هیچ راهی برای سقط جنین نیست و در برخی دیگر چون کانادا تقریباً منع قانونی بنظر نمی‌رسد و یا در ایالت کارونیای جنوبی آمریکا از بین بردن جنین قتل تلقی می‌شود.

در این مقاله به شیوه توصیفی و با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه‌ای ضمن تشریح سقط جنین و بیان مفاهیم مختلف آن و تشریح چگونگی جرم انگاری در مورد این پدیده، سیر تحولی قوانین مربوط به سقط جنین در حوزه حقوقی ایران و فرانسه و انگلیس به تناسب ظرفیت موجوده از حیث نگارش مقایسه و مورد توجه قرار گرفته است

۲- مفهوم جنین و حمل

از ترکیب نطفه مرد (اسپرماتوزوئید) با تخمک زن (اوول) موجود زنده‌ای پدیدار می‌شود که به آن جنین (Fetuse) گویند. این موجود منشاء پیدایش حیات انسانی است. این موجود به جنین که از اجنان (به معنای مستور و پوشیده) مشتق شده است که در رحم زن پنهان است. همچنین به آن حمل هم گفته می‌شود زیرا به منزله باری است که مادر حمل می‌کند.^۱

جنین معمولاً پس از ۷ ساعت و نهایتاً ۲۴ ساعت از نزدیکی، هستی میابد ولی ساعتی پس از لقاح به مرحله دوسلولی رسیده و با ادامه تقسیمات سلولی تعداد سلول هایش افزایش یافته و در روز سوم پس از لقاح تعداد سلول‌ها بالغ بر ۱۶ عدد می‌شود. تخمک بارور شده بدین سان روبه تکامل است ولی مشخص نیست که منجر به انسان میشود یا خیر زیرا تخمین زده می‌شود که

^۱جبعی الاملی ق ۲۸۹: ۱۰

۵۰ درصد تمام حاملگی‌ها در مراحل ابتدایی یعنی ۲ یا ۳ هفته پس از لقاح و قبل از اینکه زن از بارداری خود مطلع شود منجر به سقط خودبخودی می‌شوند^۱.
هفته چهارم تکامل، قلب رویان (وجود جدید) شروع به تپیدن می‌کند و اندام‌ها و دستگاه‌های مهم بدن تا هفته هشتم تشکیل می‌شوند. در ماه پنجم ابروها و موهای سر قابل مشاهده اند و طی این ماه اندام‌ها شکل می‌گیرند. معمولاً حرکات جنین توسط مادر بخوبی قابل درک است^۲.
در کتب فقهی و روایی از این مرحله به عنوان ولوج روح تعبیر می‌شود^۳ و در حدیثی از امام صادق (ع) نقل است که: اذا مضت خمسہ اشهر فقد صارت فیہ الحیاء...^۴ یعنی بعد از ۵ ماهگی حیات (روح) در آن حلول می‌کند. جنین در ماه ۶ یا نیمه اول ماه ۷ به درجه‌ای از تکامل میرسد که اگر در این زمان ساقط شود تحت شرایط خاصی می‌تواند زنده بماند و بالاخره بعد از ۲۶۶ روز یا ۳۸ هفته پس از لقاح^۵ یا ۹،۵ ماه بطور کامل تکامل یافته و بصورت انسانی زنده متولد می‌شود. بنابراین مبداء جنین ابتدای آبستنی و انتهای آن لحظه ماقبل ولادت است.^۶

۳- سقط جنین در طول تاریخ

در امپراطوری ایران باستان انجام سقط جنین مجازات سخت و سنگینی در پی داشته است سقط جنین اولین بار در ۴۰۰۰ سال پیش بموجب قوانین حمورابی مطرح بوده است و بموجب قانون چنانکه کسی موجب ازبین رفتن جنین زنی به نحو عمد می‌شد باید جریمه معینه را می‌پرداخت.^۷

هرچند در تمامی ادیان الهی درخصوص بارداری و تولید نسل سفارشات عدیده به نحو اکید معمول شده است و درواقع اجماع کلی در این زمینه هست لکن درخصوص کیفیت برخورد با پدیده سقط جنین اجماعی دربین نیست .

۱سالدر ۱۳۶۷: ۴۱- ۴۲

۲سالدر ۱۳۶۷: ۶۸- ۸۹- ۹۵

۳جیبیع الاملی ج. ۱: ۲۹۳

۴عاملی ج. ۱۹: ۲۴۰

۵سالدر ۱۳۶۷: ۹۵

۶جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوقی

۷ویل دورانت ۱۳۰۷: ۴۰

در کلیسای کاتولیک علی الخصوص از سال ۱۹۹۰ به بعد جنین از آغاز انعقاد نطفه، انسان کامل شناخته میشود و حق حیات دارد و ساقط کردن آن به منزله ارتکاب گناه و درخور مجازات است و میگویند همه جنین‌های ساقط شده را باید غسل تعمید داد.

در آیین پروتستان به ویژه در انگلستان سقط جنین را قانونی می‌دانسته‌اند.^۱ در سوگند نامه بقرات آمده است "من هرگز به اشاره و پیشنهاد در این زمینه وقعی نخواهم گذاشت و همچنین هیچگاه دارویی برای سقط جنین به زنی نخواهم داد با این حال بعضی از پزشکان معاصر بقرات با او مخالف بوده‌اند.^۲ در آموزه‌های زرتشت سقط جنین مردود و ناروا می‌باشد.

در تلمود دومین کتاب شریعت یهود گرچه از ممنوعیت سقط جنین سخن گفته شده است ولی قتل عمد بشمار نرفته است و در مباحث حقوقی آن سقط جنین جهت حفظ جان مادر مجاز شمرده شده است.^۳

در انگلستان بر اساس قانون سال ۱۹۶۷ سقط جنین به منظور انجام برخی مداخلات درمانی الزامی برای نجات مادر و پیشگیری از صدمات جدی بر سلامت روحی و جسمی مادر برای حفظ سلامت فیزیکی و روانی فرزندان خانواده و همچنین در صورت وجود خطر اساسی برای جنین مجاز است و بموجب اصلاحاتی که در سال ۱۹۹۰ صورت گرفت این شرایط در صورتی به صدور مجوز سقط می‌انجامید که سن جنین متجاوز از ۲۴ هفته نباشد. در این کشور حزب دموکرات لیبرال و کارگر، احزاب حامی حق انتخاب برای مادر هستند.^۴ در سال ۱۹۷۳ دادگاه عالی آمریکا در پرونده‌ای تحت عنوان (Roe. v. wade) سقط جنین را در سه ماهگی مجاز اعلام کرد، در این دادگاه اعلام شد که جنین از حیث قانونی انسان تلقی نمیشود هر چند که عرف آن را انسان در نظر بگیرد.^۵ در فرانسه در سال ۲۰۰۱ سن حاملگی در صورت وجود عسر و حرج از ۱۲ هفته به ۱۴ هفته افزایش یافت و اعلام شد در صورت احتمال وجود بیماری غیر قابل درمان جنین یا وجود خطر جدی برای سلامتی مادر سقط جنین بدون محدودیت مجاز می‌باشد.^۶ در اسلام در رابطه با پدیده سقط جنین چگونگی امر را به دلبخش تقسیم می‌کنند و معیار را در رابطه با سقط جنین، مراحل رشد آن قرار می‌دهند.

^۱ تجمیدی و همکاران ۱۳۸۴: ۳۰۰-۳۰۱

^۲ ملا یوسفی ۱۳۸۸ ش

^۳ ویل دورانت ۴۰: ۱۳۶۷-۴۰

^۴ جعفرزاده ۱۳۸۲ ش

^۵ ملا یوسفی ۱۳۸۸ ش

^۶ مرکز حقوق باروری ۲۰۰۷ م

بخش اول: سقط جنین جایز است در صورتی که حیات مادر در خطر باشد و قبل از ولوج روح در کالبد جنین (۴ ماهگی) و برای حفظ حیات مادر سقط جنین صورت می‌گیرد. بخش دوم: بعد از ولوج روح (۴ ماهگی) در این مرحله بسیاری از فقهای اسلامی اعتقاد دارند بر اینکه سقط جنین حتی برای حفظ حیات مادر هم جایز نیست چرا که در این مرحله جان مادر را در مقابل جان جنین می‌دانند و ضرورتی بر ترجیح یکی بر دیگری نمی‌دانند.

۴- ماهیت و تعریف سقط جنین

واژه سقط جنین در انگلیسی (Abortion) و در فرانسه (avortement) می‌باشد و به افتادن یا ساقط شدن جنین قبل از نمو و رشد کامل در رحم مادر اطلاق می‌شود. از نظر پزشکی به خروج یا اخراج جنین از رحم مادر پیش از آنکه قابلیت حیات مستقل داشته باشد اطلاق می‌گردد و حد اقل زمان برای این امر ۶ ماه بیان می‌شود چون قبل از ۶ ماه امکان ادامه حیات فعلا میسر نیست و از دیدگاه پزشکی قانونی سقط جنین به اخراج عمدی یا مصنوعی یا خروج خود بخودی حمل قبل از موعد طبیعی گویند^۱ از نظر فقهی در کتب فقهی و روایی، سقط جنین بیشتر با تعبیری نظیر "اجهاض" به معنای اسقاط حمل و یا "اسقاط" و "القاء" آمده است و در موارد کمتری نیز با تعبیر "ازلاف" و "املاص" ذکر گردیده است^۲

از نظر حقوقی سقط جنین دارای تعاریف از سوی حقوقدانان می‌باشد که چند نمونه آن ذکر می‌گردد استاد گارسون فرانسوی می‌گوید سقط جنین عبارت است از منقطع ساختن دوران بارداری. (Gode pena annote Garcon 1956 T . 2. p. 101) مرحوم دکتر ابراهیم پاد می‌گوید سقط جنین عبارت است از اخراج حمل قبل از موعد طبیعی زایمان به نحوی که زنده یا قابل زیستن نباشد.^۳ و استاد دکتر ایرج گلدوزیان اعلام می‌کند سقط جنین یا سقوط حمل عبارت است از اخراج عمدی قبل از موعد جنین یا حمل، به نحوی که زنده یا قابل زیستن نباشد.^۴ بنابراین این می‌توان گفت انجام هر فعلی (اعم از مجرمانه یا غیر مجرمانه) که منجر به توقف رشد جنین یا سلب حیات از جنین و نتیجتاً اخراج آن قبل از موعد طبیعی از رحم مادر گردد به آن سقط جنین گویند. سقط جنین با وضع حمل غیرعادی فرق دارد و آن اینکه وضع حمل غلط

^۱ دکتر گودرزی مقدمه ای بر پزشکی قانونی ص ۲۳۲

^۲ دایره المعارف الفقه الاسلامی ۱۴۳۱ ق: جلد ۵/ ۳۹۳

^۳ حقوق جزای اختصاصی ج اول

^۴ حقوق جزای اختصاصی ۱۳۸۳

علاوه بر اخراج قبل از موعد حمل بطور کلی به اخراج قبل از موعد علقه و مضغه و عظم نیز اطلاق می‌شود.

۵- انواع سقط جنین

در حالت کلی می‌توان سقط جنین را به سه بخش تقسیم کرد:

الف: سقط جنین مجاز: این نوع سقط جنین، به سقط جنین درمانی و طبی اشتهار دارد و کاملاً ارادی است و در مواردی که جنین از نظر سلامت دچار ناهنجاری گردد و یا برای حفظ حیات مادر ضروری تشخیص داده شود صورت می‌گیرد این نوع سقط جنین فاقد مجازات است. در حال حاضر شایع‌ترین اندیکاسیون برای سقط درمانی، در تمام دنیا، جلوگیری از بدنیا آمدن جنین‌های مبتلا به اختلالات شدید آناتومیک، متابولیک یا عقلانی می‌باشد.^۱

ب: سقط جنین ضربه‌ای: این نوع سقط جنین‌ها بدنبال ورود صدمات بدنی ناشی از تصادفات رانندگی و صدمات ضربه‌ای مشابه صورت می‌گیرد و شیوع چندانی ندارد.

ج: سقط جنین غیر مجاز: این نوع سقط جنین به سقط جنین‌های جنائی مشهورند و در کشورهایی که جرم انگاری شده باشد براساس نظر مقنن عاملین و معاونین قابل مجازات می‌باشند و به چند روش و حالت صورت می‌گیرد:

۱: **طریق شیمیائی:** این گونه سقط جنین‌ها بر اثر استعمال مواد شیمیائی از قبیل داروجات، ادویه جات، مواد معدنی صورت می‌گیرد

۲: **طریق فیزیکی:** این نوع اسقاط جنین با استفاده از ابزار فیزیکی مثل سرنگ، ابزار جراحی، وارد کردن ضربه یا ضربات به ناحیه شکم زن حامله یا کورتاژ، بنحو مستقیم صورت می‌گیرد و یا بطریق غیر مستقیم با تزریقات واژینال خیلی گرم یا خیلی سرد صورت می‌گیرد.

سقط غیر مجاز جنین در حالات مختلف قابل تصور است:

حالت اول: سقط جنین بوسیله **مادر** صورت می‌گیرد و زن حامله با انجام اقدامات فیزیکی یا شیمیائی موجب سقوط جنین می‌شود.

^۱ کانینگهام و همکاران ۲۰۱۰ م

حالت دوم: شخص دیگری غیر از مادر با دستکاری در رحم زن حامله و یا با دادن مواد شیمیایی موجب اخراج و سقط جنین می‌شود و این فرد ممکن است غیر پزشک، پزشک، ماما، یا یکی دیگر متصدیان مربوط به حرفه پزشکی بوده باشد.

حالت سوم: سقط جنین بطریق معاونت صورت می‌گیرد بدین شکل که زنی درصدد سقط جنین است و شخص دیگری با علم به قصد زن حامل وسایل یا داروهای سقط جنین را در اختیار زن قرار می‌دهد و یا با اطلاع از وضعیت وی، او را به سقط جنین دلالت ویا تشویق و ترغیب میکند

۶- تحولات قانونی سقط جنین در نظام‌های ایران، فرانسه و انگلیس

۶-۱- تحول مقررات سقط جنین در نظام حقوقی ایران

سیر تحولاتی سقط جنین در قانون ایران به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ناظر می‌باشد.

قبل از سال ۱۳۵۷ برای حفظ جان مادر یا سلامتی جسمی، روحی و یا در موارد تشخیص وجود نقائص جنینی تحت شرایطی سقط جنین بوسیله پزشکان صورت می‌گرفته است و پس از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به تغییر ایدئولوژی حاکم در ایران مقررات مربوط به سقط جنین لغو و با جایگزینی مقررات جدید، با الهام از قوانین شرع مقدس اسلام قانون دیات جایگزین قانون سابق مجازات عمومی می‌شود و در ادامه قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۷۰ به تصویب می‌رسد و قوانین موازی با سقط جنین چون قوانین عقیم سازی، قوانین مربوط به مراکز تنظیم خانواده و کنترل روش‌های بارداری نسخ و این قبیل اقدامات ممنوع اعلام می‌گردد و به جای آن سیاست‌های جدید کشور در خصوص افزایش نسل بعنوان یک ارزش ملی و مذهبی مطرح می‌گردد. در طول ۸ سال جنگ تحمیلی مبلغین مذهبی و مسئولین نظام با هماهنگی کامل با هم، در خصوص مورد اقدام می‌نمایند. نتیجه این امر موجب انفجار جمعیت در کوتاه مدت می‌شود که بروز مشکلات فرهنگی، بهداشتی و علی‌الخصوص اقتصادی را در پی دارد و عدالت اجتماعی کم کم به چالش کشیده می‌شود همه این نارسایی‌های موجود، موجب تئوری‌های بازنگری در سیاست‌های مربوط به مستحذات قانونی امر بارداری و سقط جنین می‌شود و نتیجتاً سیاست‌های سابق چون فعال سازی مراکز تنظیم خانواده و ... احیا می‌شوند و اعمال سیاست‌های جدید تا آنجایی پیش می‌رود که در سرشماری سال ۱۳۹۰ اعلام می‌گردد جمعیت کشور به میزان ۱,۸ سقوط کرد و کم کم جمعیت جوان کشور رو به کاستی و جمعیت سالمند کشور رو به افزایش

می‌رود و این امر سبب می‌شود تا سیاست‌های موجود تقریباً کان لم یکن و قانونگذار در یک رجعت کلی، از سیاست‌های سابق تبعیت نماید.

بطور کلی در کشور ایران سیاست جنایی را در رابطه با سقط جنین می‌توان به چند دوره تقسیم کرد:

دوران اول: با تصویب قانون مجازات عمومی ۱۳۰۴ و بازنگری آن در سال ۱۳۵۲ با گنجاندن مواد ۱۸۰ الی ۱۸۳ در رابطه با سقط جنین شروع و ادامه میابد
قانونگذار در این قانون با اقتباس از قوانین فرانسه سقط جنین عمدی را در موارد مشخصی جرم اعلام و برای آن مجازات تعیین میکند .

دوران دوم: بعد از پیروزی انقلاب اسلامی با تصویب قانون تعزیرات اسلامی و گنجاندن مواد ۹۰ و ۹۱ در آن شروع و مقرر می‌گردد هرکس زن حامله را دلالت به سقط جنین نماید و یا ابزار و آلات و ادوات و داروجات ... را در اختیار زن حامله قرار دهد و یا هر طیبی عالما و عامدا موجبات سقط جنین را فراهم آورد به مجازات‌های تعزیری مصرح در قانون مذکور محکوم میگردد و برای اولین بار اعلام می‌شود که اگر سقط جنین بعد از ولوج روح صورت گیرد باید مجازات قصاص را در نظر گرفت و از طرفی سقط جنین در موارد شبه عمد و غیرعمد هم مورد توجه قانونگذار واقع می‌شود.

دوران سوم: قانونگذار در سال ۱۳۷۰ و متعاقب آن در سال ۱۳۷۵ درصد رفع مشکلات قانونی در این زمینه برمی‌آید و با وضع مواد ۶۲۲ و ۶۲۳ و ۶۲۴ در قانون مجازات اسلامی (تعزیرات) در این زمینه بازنگری می‌کند. لکن هم در قانون سال ۱۳۷۰ هم در قانون سال ۱۳۷۵ مسئله قصاص در مورد جنین تقریباً مسکوت می‌ماند و همین امر موجب اختلاف نظرهای خاص بین حقوقدانان و نتیجتاً بروز نظریات مختلف می‌شود. به هر حال در این دوره موارد جدیدی به شرح ذیل مشهود است:

- ۱ - اطلاق جنین در قانون مجازات اسلامی منصرف از عمر آن و دربرگیرنده لحظه انعقاد نطفه تا خروج آن می‌باشد. استفاده مقنن از واژه رحم در بند ۱ ماده ۴۸۷ و مواد ۴۹۰ و ۹۳ ق.م.ا و نیز اشاره به ازبین رفتن جنین بر اثر جنایت وارده به مادر (موضوع ماده ۴۸۸ ق.م.ا) و اشاره به سقط چیزی از زن (ماده ۴۹۳ ق.م.ا) مؤید این دیدگاه می‌باشد.
- ۲ - سقط جنین تابع مشروعیت آن نیست . اداره حقوقی وزارت دادگستری طی نظریه شماره ۲۴۹۹/۷ - ۱۳۸۸/۴/۱۳ بیان می‌دارد: سقط جنین ناشی از زنا مانند سقط جنین ناشی از نکاح صحیح و حلال است.

۳ - شرط نبودن نحوه و چگونگی حاملگی

با توجه به اطلاق و عموم واژه سقط جنین نحوه و چگونگی حاملگی شرط نیست و فرقی میان حاملگی از راه طبیعی و تلقیح مصنوعی و یا اهدای جنین وجود ندارد.

دوران چهارم: قانونگذار بعد از چندین سال مصمم می‌شود در قانون سقط جنین بازنگری کند لذا در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۹۲ موارد جدیدی مطرح می‌شود:

الف - قانونگذار به شرح ماده ۳۰۶ قانون مجازات اسلامی قصاص را در مورد سقط جنین به صراحت منتفی می‌داند و اعلام می‌کند " جنایت عمدی بر جنین هر چند پس حلول روح باشد، موجب قصاص نیست... "

ب - در تبصره ماده ۷۱۸ ق.م.ا. علی الاطلاق و بدون اینکه به قید " قبل یا بعد از ولوج روح اشاره کند " مقرر می‌دارد هرگاه جنینی که بقای آن برای مادر خطر جانی دارد به منظور حفظ نفس مادر ساقط شود، دیه ثابت نمی‌شود.

ج - در این قانون صرفاً به سلامتی جنین توجه نشده است چون در ماده ۷۲۱ ق.م.ا. اعلام کرده است : هرگاه در اثر جنایت یا صدمه چیزی از زن خارج شود و بر پایه نظر کارشناس ثابت شود منشاء انسانی دارد مجازات دیه و ارش را خواهد داشت "

استفاده مقنن از عبارت " چیزی " مؤید این برداشت است که قانونگذار در این زمینه به نظر سابق بر این تاکید نموده است.

از دیدگاه قانون مجازات اسلامی ایران، مجازات سقط جنین بر پایه مراحل رشد و نمو جنین (مراحل تکوین آن) تعیین گردیده است و این امر از ماده ۷۱۶ ق.م.ا. سال ۱۳۹۲ مثل قانون سابق بر این کاملاً پیداست.

۱-۶-۱- شرایط درخواست پذیرش سقط جنین در ایران

سقط درمانی بر مبنای ماده واحده مصوب ۱۰ / ۳ / ۱۳۸۴ با تشخیص قطعی سه پزشک متخصص و تأیید پزشکی قانونی مبنی بر بیماری جنین که به علت عقب افتادگی یا ناقص الخلقه بودن، موجب حرج مادر است و یا بیماری مادر، که با تهدید جانی مادر توأم باشد قبل از ولوج روح (چهار ماه) با رضایت زن مجاز است و مجازات و مسئولیتی متوجه پزشک مباشر نخواهد بود.

سقط درمانی در ایران از طریق مراجعه به ادارات کل پزشکی قانونی و تقدیم تقاضا و اخذ مجوز صورت میگیرد و این درخواست مستند به مدارکی است که بخشنامه مورخ ۱۵ / ۱۰ / ۱۳۸۲ ریاست وقت قوه قضائیه ایران بشرح ذیل بازگو می‌کند:

۱- تقاضا از سوی زوجین باید معمول شود و یا برمبنای دستور قضائی درخواست معمول می‌گردد.

۲- درخواست باید قبل از ولوج روح در جنین باشد (قبل از چهار ماهگی) در موارد وجود بیماری پزشک باید معرفی‌نامه بدهد و این معرفی‌نامه باید حاوی مشخصات شناسنامه‌ای بیمار و بیانگر تشخیص نوع بیماری و روش تشخیص (علائم، نشانه‌ها، آزمایشات، پاراکلینیک) و ملصق به عکس بیمار و ممهور به مهر و امضاء پزشک باشد.

۳- در مورد اندیکاسیون‌های جنینی حد اقل دو نوبت سونوگرافی برای تعیین سن جنین پیوست معرفی‌نامه پزشک باشد.

۴- نظریه دو نفر پزشک متخصص مشاور در جهت تایید نظریه پزشک معالج ارائه شود.

۵- در موارد خارج از فهرست اندیکاسیون‌های اعلام شده ارائه نظریه سه نفر پزشک متخصص در مورد ناهنجاری‌های منجر به مرگ جنین یا خطر مرگ برای مادر ضروری و الزامی است.

۶- تصویر شناسنامه و مدارک مربوط به احراز هویت زوجین و نیز نتایج آزمایشات پاراکلینیکی (ممهور به مهر و ملصق به عکس بیمار و حاوی مشخصات شناسنامه‌ای بیمار) باید پیوست تقاضا تقدیم شود.

۱-۶-۱-۲- کیفر سقط جنین در ایران:

سقط جنین زمانی محقق است که جنین زنده و موجود در رحم مادر باشد و با انجام عمل مادی و بکارگیری وسایل سقط جنین قبل از موعد از رحم مادر خارج گردد بنابر این اگر اقدامات انجامی موثر نشود و جنین از نظر پزشکی خارج و ادامه حیات دهد شخص قابل مجازات نخواهد شد پس برای تحقق بزه سقط جنین لازم است زن آبستن و حامله باشد بنا بر این اگر زن حامله دچار بچه خوره شده و موجب از بین رفتن جنین شود عمل بر روی جنین مرده منطبق با نظر مقنن بر جرم دانستن فعل ارتكابی نخواهد شد ماده ۷۲۱ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ بیان می‌کند " هر گاه در اثر چنایت یا صدمه بر زن چیزی از وی سقط شود که به تشخیص کارشناس مورد وثوق، منشاء انسان بودن آن ثابت نشود دیه و ارزش ندارد ..."

۱-۶-۱-۳: سقط جنین موجب کیفر قصاص:

هرچند برابر ماده ۹۱ از قانون تعزیرات اسلامی سابق مجازات سقط جنین در موارد ولوج روح در جنین قصاص تعیین شده بود لکن سرانجام بعد از به چالش کشیدن این تفکر قانونگذار، سرانجام با عقب نشینی مقنن و انجام اصلاحاتی، از سوی قانون گذار مجازات قصاص در ازای سقط جنین منتفی اعلام شد. ماده ۳۰۶ از قانون مجازات اسلامی اعلام می‌دارد " جنایت عمدی بر جنین، هر چند بعد از ولوج روح باشد موجب قصاص نیست در این صورت مرتکب علاوه بر پرداخت دیه به مجازات تعزیری مقرر در کتاب پنجم تعزیرات محکوم می‌شود. لکن اگر جنین زنده متولد شود و دارای قابلیت ادامه حیات باشد و جنایت قبل از تولد، منجر به نقص یا مرگ او پس از تولد شود و یا نقص او بعد از تولد باقی بماند بموجب تبصره ماده ۳۰۶ از قانون سال ۱۳۹۲ قصاص ثابت است.

۱-۶-۱-۴- سقط جنین بوسیله مادر:

از منظر عنصر قانونی سقط جنین بوسیله مادر فاقد هر گونه مجازات تعزیری اعم از حبس تعزیری و یا شلاق تعزیری و یا جزای نقدی است و مادر در هر صورت برابر نظر مقنن فقط به پرداخت دیه محکوم می‌شود ماده ۷۱۶ از قانون مارا الذکر بیان می‌کند " هر گاه زنی جنین خود را در هر مرحله باشد به عمد یا شبه عمد یا خطا از بین ببرد دیه جنین توسط مرتکب یا عاقله او پرداخت می‌شود. تبصره قانون یاد شده بیان می‌دارد " هرگاه جنینی که بقای آن برای مادر خطر جانی دارد و به منظور حفظ حیات مادر سقط شود دیه ثابت نمی‌شود.

سقط جنین، از زمان انعقاد نطفه تا زمان تولد موجب تحمیل مجازات دیه به مباشر است که میزان آن بر اساس سیر تحولی و تکاملی جنین متفاوت است :

ماده ۷۱۶ اعلام می‌کند " دیه سقط جنین به ترتیب ذیل است:

الف - نطفه‌ای که در رحم مستقر شده است دو صدم دیه کامل

ب - علقه که در آن جنین بصورت خون بسته در می‌آید چهار صدم دیه کامل

پ - مضغه که در آن جنین بصورت توده گوشتی در می‌آید شش صدم دیه کامل

ت - عظام که در آن جنین بصورت استخوان در می‌آید لکن هنوز گوشت روئیده نشده است

هشت صدم دیه کامل

ث - جنینی که در آن گوشت و استخوان بندی تمام شده ولی روح در آن دمیده نشده است

یک دهم دیه کامل

ج - دیه جنینی که در آن روح دمیده شده است اگر پسر باشد دیه کامل و اگر دختر باشد نصف آن و اگر مشتبه باشد سه چهارم دیه کامل.

ماده ۷۱۷ مقرر می‌دارد " هر گاه در اثر جنایت وارده بر مادر، جنین از بین برود علاوه بر دیه یا ارش جنایت وارده بر مادر دیه جنین را در هر مرحله‌ای از رشد باشد پرداخت می‌شود. ماده ۷۱۹ بیان می‌دارد " هر گاه چند جنین در یک رحم باشد دیه هر کدام جداگانه محاسبه می‌شود "

ماده ۷۲۰ اعلام می‌دارد " دیه اعضا و دیگر صدمات وارده بر جنین در هر مرحله‌ای که استخوان‌بندی کامل شده ولی روح در آن دمیده نشده است به نسبت جنین در این مرحله محاسبه می‌گردد و بعد از دمیده شدن روح ، حسب جنسیت جنین، دیه محاسبه می‌گردد و چنانکه بر اثر همان جنایت ، جنین از بین برود فقط دیه جنین پرداخته می‌شود. بدیهی است چنانکه صاحب دیه با ابراء ذمه به سقط جنین رضایت داده باشد دیگر حق مطالبه دیه جنین را نخواهد داشت .

۱-۶-۱-۵ سقط جنین بوسیله پزشک، ماما یا فروشنده داروجات یا سایر متصدیان حرفه‌ای وابسته

قانونگذار تحت شرایط خاصی در حمایت بیشتر از جنین، بعضی از مباشرین سقط جنین را به اعتبار شخصیت شغلی آنان، مستحق اعمال کیفر شدیدتر دانسته است در این زمینه ماده ۶۲۴ از قانون تعزیرات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۵ اعلام می‌دارد " اگر طیب یا ماما یا دارو فروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا مامائی یا جراحی یا داروفروشی اقدام می‌کنند وسائل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه هم مطابق مقررات مربوطه خواهد شد. بنابر نظریه اداره حقوقی وزارت دادگستری طی شماره ۶۹۳۱ / ۷ / ۱۵ - ۱۳۸۱ با توجه به ماده ۶۲۳ ق. ت. ا. پزشک در صورت اقدام به سقط جنین، حتی برای نجات جان مادر، باید دیه جنین را بپردازد مگر این که اولیای دم او را عفو کنند. علت تشدید مجازات این است که اولاً این طیف افراد قسم خورده اند که ناجی جان انسان‌ها و حافظ نسل باشند نه قاتل آنها، واز طرفی مراجعه مردم به آنها ناشی از اعتماد مفروض می‌باشد به علاوه معلومات پزشکی آنها نیز انجام این جنایت را تسهیل می‌کند

۱-۶-۱-۶-۱ مباشرت به ارتکاب سقط جنین توسط افراد عادی

ممکن است اشخاص غیر پزشک یا متصدیان به امر پزشکی مبادرت به سقط جنین بنمایند یا زن حامله را دلالت به این امر بنمایند ماده ۶۲۳ ق.م.ا در این مورد بیان می‌کند: هر کس بواسطه دادن ادویه یا وسایل دیگر موجب سقط جنین گردد به شش ماه تا یکسال محکوم می‌شود و اگر زن حامله را عالما و عامدا دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای نجات مادر است در هر مورد حکم پرداخت دیه هم محکوم خواهد شد و ماده ۶۲۲ همین قانون بیان می‌نماید: هر کس عالما و عامدا به واسطه ضرب یا ذیت و آزار زن حامله، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد.

همانطوریکه قبلا اعلام گردید برابر ماده ۳۰۶ از ق.م.ا مصوب سال ۱۳۹۲ قصاص بخاطر سقط جنین منتفی می‌باشد و مراد از قصاص مندرج در ماده ۶۲۳ ق.ت.ا قصاص جنایت وارده بر مادر می‌باشد و تسری به جنین ندارد.

۲-۶-۲ تحول مقررات سقط جنین در نظام حقوقی فرانسه

در فرانسه از سال ۱۸۱۰ تا سال ۱۹۵۵ بنا بر ماده ۳۱۷ از قانون کیفری ۱۸۱۰ سقط جنین جرم بوده است و مادر در صورت سقط جنین و نیز هر شخصی که مباشر سقط جنین می‌شد به یک تا پنج سال حبس محکوم می‌گردید و اگر پزشک مبادرت به سقط می‌نمود به زندان، جریمه، محرومیت از طبابت بمدت پنج سال مجازات می‌شد.

در ژانویه ۱۹۲۳ به سبب جنگ جهانی اول و کاهش جمعیت و اعمال سیاست افزایش جمعیت در کشور، در این زمینه به تاکید بر اعمال مجازات افزوده شد و دولت فرانسه روش‌های پیشگیری از بارداری را ممنوع اعلام کرد در ۲۷ مارس ۱۹۲۳ قانون کیفری فرانسه سقط جنین را جرم جنائی معرفی می‌کند.

در ۲۳ ژوئیه ۱۹۳۷ دولت فرانسه بریگارد مبارزه با سقط جنین را ایجاد می‌کند و دو سال بعد در ۲۹ ژوئیه ۱۹۳۹ در قانون خانواده مجازات‌های سخت تری در نظم می‌گیرد و دنیا آوردن نخستین فرزند را پاداش می‌دادند.

دولت فرانسه در این سال خانم مادلن پلیته ضد فاشیست و فمنیست فرانسوی را دستگیر کردند (از مبارزین در راه آزادی سقط جنین) و به جرم دست داشتن در سقط جنین دختر ۱۳

ساله که بر اثر تجاوز برادرش آباستن شده بود محاکمه کرده و در حالی که او مدت‌ها پیش فلج شده بود وی را خطرناک، هم برای خود و هم برای دیگران و نظم عمومی تشخیص داده و به بستری شدن در تیمارستانی در حومه پاریس محکوم نمودند و او در ۲۹ دسامبر آن سال بر اثر سکنه مغزی جان باخت.

اول سپتامبر ۱۹۴۱ که آلمان نازی فرانسه را اشغال کرد رژیم ویشی حق واپس انداختن کیفر سقط جنین را باطل اعلام، و شش ماه بعد در ۱۵ فوریه ۱۹۴۲ قانون ویشی سقط جنین را، جنایت در حق دولت فرانسه توصیف کرد و برای این عمل مجازات اعدام تعیین کرد در ژوئیه ۱۹۴۳ به هنگام بامداد خانم ماری لوییزژیرو را به جرم دست داشتن در ۲۷ مورد سقط جنین در منطقه شربورگ در استان نورماندی، در زندان لارکت با گیوتین سر بریدند و در ۲۲ اکتبر مردی بنام دزیره پیوژبه لحاظ دست داشتن در سه مورد سقط جنین اعدام کردند و متعاقب این اقدامات، نهضت‌های مبارزه بامجازات سقط جنین بتدریج شکل می‌گردد.

پس از پایان جنگ قوانین فرانسه تا ده سال تغییرات چشمگیر ندارد تا اینکه در سال ۱۹۵۵ دولت سقط جنین درمانی را مجاز می‌شمارد در ۱۹ دسامبر ۱۹۶۷ مجلس ملی فرانسه قانونی را تصویب می‌کند که بر مبنای آن فروش قرص ضد بارداری آزاد می‌شود اما علیرغم این امر دولت برای تبلیغات ضد بارداری محدودیت قائل می‌شود و اعلام میدارد دختران کمتر از ۲۱ سال بدون اجازه والدین حق دسترسی واستفاده از داروهای جلوگیری از بارداری را ندارند.

در ژوئیه ۱۹۷۱ خانم سیمون دیوار و ژیزل حلیمی، انجمن شوازییر را برای دفاع از زنان متهم به سقط جنین تشکیل می‌دهند. در آوریل ۱۹۷۱ هفته نامه نوول ابرواتور بیانیه‌ای با امضاء ۳۴۳ زن منتشر میکنند که در آن اعلام می‌شود در زندگی خود سقط جنین انجام داده اند و بسیاری از این زنان از شخصیت‌های نامدار ادبی، هنری، فرهنگی فرانسه بودند. در بیستم نوامبر ۱۹۷۱ چهل هزار زن در دفاع از حق آزادی سقط جنین در خیابان‌های پاریس رژه رفتند در اکتبر ۱۹۷۲ خانم ژیزل حلیمی (وکیل دادگستری) توانست حکم برائت دختر ۱۷ ساله‌ای را که بر اثر تجاوز حامله شده و دست به سقط جنین زده بود از محکمه تحصیل کند.

پنجم فوریه ۱۹۷۳ هفته نامه نوول ابرواتور مانیفست، بیانیه ۳۳۱ پزشک را منتشر کرد که آشکارا اعتراف به مباشرت در سقط جنین نموده بودند بهر حال در آوریل همان سال، انجمنی زیر عنوان جنبش برای آزادی سقط جنین و جلوگیری از بارداری تشکیل شد.

در ۲۸ ژوئن ۱۹۷۴ لایحه قانونی سیمون وی، وزیر بهداشت در باره آزادی کامل جلوگیری از بارداری به مجلس ملی فرانسه تقدیم و در ۱۷ ژانویه ۱۹۷۵ مجلس برای اجرا بصورت آزمایشی

بمدت پنج سال به آن رای داد و بر پایه این قانون دختران نابالغ حق دارند در صورت باردار شدن هویتشان را مخفی نگهدارند و صندوق بیمه اجتماعی می‌بایست هزینه قرص‌های ضد حاملگی را بپردازد. در سال ۱۹۷۹ قانون سیمون وی برای همیشه تمدید شد در ۳۱ دسامبر ۱۹۸۲ خانم ایوت رودی، وزیر حقوق زنان در نخستین دولت سوسیالیست‌ها قانونی بتصویب رساند که بموجب آن صندوق بیمه اجتماعی هزینه سقط جنین را به عهده گرفت. از سال ۱۹۸۷ به بعد گروه‌هایی تحت عنوان کماندوهای ضد سقط جنین کوشیدند با کار شکنی در بیمارستان‌ها و موسسات پزشکی از اعمال قانون سیمون وی جلوگیری کنند.

در ۱۸ ژانویه ۱۹۹۱ مقررات مربوط به سلامت عمومی و بیمه‌های اجتماعی، اجازه تبلیغات در باره کاندوم و شیوه‌های دیگر پیشگیری را پیش بینی کرد و در ۲۷ ژانویه ۱۹۹۳ قانونی در این خصوص تصویب شد و هرگونه ممانعتی پیرامون سقط جنین را جرم‌انگاری کرد و مجازات‌های پیشین را ملغی اعلام نمود و در همین راستا در دسامبر ۱۹۹۳ دادگاه کیفری بور دو مجازات زندان را برای اعضاء انجمن که مخالف سقط جنین بودند مقرر کرد. در ۱۷ ژانویه ۱۹۹۵ همزمان با سالگرد انتشار اولین قانون در باره سقط جنین خانم سیمون ویل وزیر بیمه‌های اجتماعی در روزنامه لومند بیان می‌دارد که موضوع سقط جنین به هیچ وجه سیاسی نیست. در تاریخ ۲۰ نوامبر ۱۹۹۸ گزارش میشل اوزان، مسئول بخش زنان و زایمان در منطقه ۹۳ حومه پاریس اعلام میدارد که ده هزار مورد حاملگی ناخواسته توسط نوجوانان هر ساله ایجاد میشود که نیازمند آموزش پیشگیری می‌باشد. در ۱۳ سپتامبر سال ۲۰۰۰ لایحه پیشنهادی استفاده از وسایل پیشگیرانه در صورت ضرورت (اورژانسی) تقدیم مجلس شد که هدف آن دسترسی راحت به وسایل پیشگیرانه به خصوص برای نوجوانان بود و در ۴ اکتبر همان سال طرحی توسط مارتین اوبری وزیر کار و تعاون در هیئت دولت پیرامون وسایل پیشگیرانه و سقط جنین و اصلاح قانون ۱۹۶۷ و قانون ۱۹۷۵ با گسترش سن مجاز سقط جنین از ۱۰ هفته تا ۱۲ هفته دوره بارداری مطرح می‌شود که شرایط استفاده از وسایل پیشگیرانه را برای نوجوانان سهل‌تر می‌کند.

در ۲۳ نوامبر سال ۲۰۰۰ کمیته ملی مشورتی زنان به درخواست رئیس مجلس و رئیس سنا پیرامون طرح وزیر کار و تعاون تشکیل و مخالفتی با افزایش سن حاملگی از ۱۲ هفته به ۱۴ هفته ارائه نمی‌شود و طرح مزبور به قانون مربوط به استفاده از وسایل پیشگیرانه در حالت ضرورت و قانون مربوط به سقط جنین و استفاده از وسایل پیشگیرانه منجر و بترتیب در ۱۳ دسامبر ۲۰۰۰ و ۱۴ ژوئیه سال ۲۰۰۱ منتشر می‌گردد.

در ۱۷ ژانویه سال ۲۰۱۳ ماریول تورانی، وزیر امور اجتماعی، سلامت و حقوق زنان اعلام می‌دارد که سقط جنین، بدون در نظر گرفتن و احتساب روش سقط جنین، برای تمامی زنان مجانی و فاقد هزینه می‌باشد. در چهارم اوت ۲۰۱۴ قانون برابری زن و مرد هر گونه ابهامی رادر باره ممنوعیت روشن و اعلام می‌دارد چنانچه ممنوعیتی رخ دهد منجر به جرم انگاری می‌شود. و بالاخره در ۲۶ سال ۲۰۱۶ قانونی تحت عنوان نو شدن نظام سلامت تصویب و محدودیت زمانی یک هفته‌ای برای سقط جنین را لغو و بموجب این قانون به ماماها هم اجازه سقط جنین داده می‌شود.

پارلمان فرانسه سرانجام قانونی را به تصویب رساند که بر مبنای آن فعالیت‌های وب سایتهایی که به ظاهر خدمات و اطلاعات مفید ارائه می‌کنند اما در حقیقت با تبلیغ ضد سقط جنین زنان را مرعوب و اطلاعات مغرضانه ارایه میکنند جرم محسوب می‌شود. گردانندگان چنین وب سایتهای به تا دو سال زندان و جریمه نقدی ۳۰ هزار یورویی محکوم خواهند شد.^۱

۳-۶: مسئولیت کیفری ناشی از سقط جنین در نظام حقوقی انگلستان

در جامعه حقوقی انگلستان مسئله سقط جنین قرن‌ها مرکز ثقل گفتگو هاست. فرایند قانونی سقط جنین را در این کشور باتوجه به موانع متعدد فراروی مقنن، چالشهای تفکری موجود در خصوص مورد، نقش تفکری اعضاء پارلمان و قضات و نظر دادگاه‌ها میتوان به چند دوره تقسیم کرد:

دوره اول:

دوره اول، از حاکمیت ساکسون‌ها در این کشور آغاز می‌شود در این دوره بدو نظام حقوقی عرفی یا نظام کامن‌لا (common Law) و متعاقب آن حقوق انصاف (Equity Law) شکل می‌گیرد. برنارد دیکنز (Bernard Dickens) نویسنده کتاب سقط جنین و حقوق (Abortion and law) در سال ۱۹۹۶ اعلام می‌دارد مسئله سقط جنین در دوره باستان و حقوق عرفی متأثر از فهم و تفسیر گردانندگان کلیسا و سیطره مذهبی بوده است و منابع اندکی در این زمینه موجود است. حقوق کامن‌لاو قاعده "حمایت از حیات انسانی" شامل حمایت از کودکان قبل از تولد هم بوده است و سقط جنین کلا غیر قانونی و جرم سنگین بشمار می‌رفته است در مورد اینکه سقط جنین

^۱ IVG; un droit garanti par la loi IvG. Gouv.fr
La journée de l'avortement est l...ivg.gouv.fr
<https://ivg.gouv.fr/ivg-droit-garanti-par-la-loi.html>

قتل نفس بشمار میرفت یا جرم سبک‌تر از آن محسوب می‌شده است اطلاعات کمتری موجود است.^۱

آقای برنارد به استناد نوشته‌های براکتون (Bracton) از حقوقدانان قرن ۱۳ نشان می‌دهد اسقاط جنین دارای جنبش (quickening) و ذیروح (Animation) به هرنحو و به هر وسیله و به توسط هر کس قتل عمد تلقی و مباشر آن به مجازات اعدام محکوم می‌شد و نیز به استناد مکتوبات منتسب به فلتا (Fleta) از دیگر حقوقدانان همین قرن اعلام می‌کند سقط جنین تحت شرایط خاص قتل بشمار می‌رفت مثلا اگر شخصی با وارد آوردن فشار و یا حمله به زن باردار و یا دادن داروهای سمی موجب اسقاط حمل می‌شد عمل وی از مصادیق قتل بشمار می‌رفت. جنین به مرحله‌ای از تکامل می‌رسید که شکل انسان به خود می‌گرفت و مادر در شکم خویش حرکت جنین را احساس می‌کرد با وجود این، باز هم ابهاماتی در تلقی سقط جنین در قالب قتل عمد فی مابین حقوقدانان در این دوره مطرح بوده است و با وجود مساعی آقای کوک (Coke) از حقوقدانان قرن ۱۶ و ۱۷ در توصیف ضابطه تحقق قتل نفس، در مورد سقط جنین از تطبیق موضوع، از عنوان جزائی سقط جنین رفع ابهام نشد و تا اوایل قرن ۱۸ این ابهام باقی می‌ماند تا اینکه آقای هاوکینز (Hawkins) از حقوقدانان این دوره اعلام می‌کند سقط جنین زمانی قتل عمد محسوب می‌شود که جنین دارای جنبش و تحرک، زنده متولد شود و بعد بمیرد و یا با استفاده از ابزار خاص جنین ساقط شده به سبب تولد زودرس بمیرد و در سایر موارد سقط جنین مصداق جرائم از نوع جنحه (misdemeanor) را دارد که حاوی مجازات سبک‌تری است حاصل آن که موضوعات مطروحه در این زمینه از دو جهت مورد توجه بوده است اول: اسقاط جنین جرم است و در چه مرحله‌ای مشمول قتل عمد می‌باشد. دوم: فاعل مستحق چه نوع مجازاتی می‌باشد.^۲

بهر حال ابهامات ناشی از نظریه پردازان محاکم کلیسایی و بعضا محاکم شاهی موجب ظهور ایده دخالت پارلمان در امر سقط جنین و نتیجتا وضع قوانین مربوط به سقط جنین از اواخر قرن ۱۸ و اوایل قرن ۱۹ گردید و سرانجام لایحه قانونی مربوط به سقط جنین بنام قانون لرد الن بورو (lord Ellen borough Act) در سال ۱۸۰۳ مصوب گردید

دوره دوم یا دوره دخالت پارلمان (Statute law):

^۱ Cited from: Kennedy and Grubb, Medical law: Text and Materials, Butterworths, 2000, 3rd ed., p.1405

^۲ Michael Davies, Text book on Medical Law. Blackstone press Ltd. 2nd ed., 1998, p. 270

این دوره باتصویب لایحه قانونی مربوط به سقط جنین در سال ۱۸۰۳ شروع می‌شود بر اساس بخش اول این قانون، هر نوع سقط ارادی و عمدی و غیر قانونی جنین دارای تحرک در رحم مادر جنایت محسوب و مباشرین و معاونین مستحق مجازات اعدام میباشند و اضافه می‌شود اسقاط جنین فاقد تحرک دارای مجازات حبس، جریمه نقدی، تازیانه، و تا ۱۴ سال تبعید می‌باشد. بنابراین در این قانون سقط جنین به دو بخش دارای جنبش و تحرک و جنین فاقد تحرک تقسیم می‌شود.

دوره سوم:

در این دوره در سال ۱۹۲۸ قانونی تحت عنوان قانون لرد لنس‌داون (Lord Lansdown Act) بتصویب پارلمان می‌رسد این قانون مجازات جریمه را در مورد اسقاط جنین غیر متحرک حذف و تعیین مدت تبعید رابه عهده محاکم میگذارد با این حال ابهام قانون سال ۱۸۰۳ را در خصوص اینکه اگر مباشرسقط مادر باشد بصراحت روشن نمی‌کند و باتوجه به اینکه قانونی مبنی بر استثنا شدن هم موجود نیست این ابهام باقی و موجب ابراز نظریات مختلف می‌شود در دعوای R. V. SGudder [c 1828] 1 mood.c.c.p.216 2 دادگاه اظهار می‌کند زن متهم به اسقاط حمل فاقد تحرک، اساسا باردار نبوده است. بهر حال نظر به ابهامات موجود پارلمان انگلستان در سال ۱۸۳۷ قانون دیگری تحت عنوان جرایم علیه اشخاص (offences Against person Act) تصویب و بموجب آن مقررات سابق را در خصوص جنین متحرک و غیر متحرک فسخ می‌کند و بموجب بخش ۶ این قانون سقط جنین غیر مجاز، مطلقا جنایت محسوب می‌شود و مستلزم مجازات حبس یا تبعید می‌باشد و در سال ۱۸۶۱ قانون دیگری تحت نام قانون قبلی (جرایم علیه اشخاص) تصویب و بموجب مادتين ۵۸ و ۵۹ این قانون اسقاط حمل توسط هر شخصی با هر وسیله‌ای جرم و مستلزم مجازات حبس ابد است. در قضیه R. V. Roulton [1832] 5 c. and. p., p. 329 از سوی قاضی دادگاه اعلام می‌شود از بین بردن جنین در مراحل تکامل آن تا زمان تولد نه قتل عمد است نه قتل شبه عمد و نه سقط انسان، چون جنین مزبور قبل از رسیدن به مرحله‌ای که قابلیت تولد یا حیات راداشته باشد یک انسان متعارف موضوع حقوق مربوط به قتل نفس نمی‌شود.^۱ در سال ۱۹۲۹ قانون حفظ حیات کودک (infant life prevention) به تصویب پارلمان می‌رسد و به موجب بند یک از بخش یک این قانون نابودی کودک مستعد تولد یا حیات موجب

^۱ Derek Morgan and Robert G. Lee, Blackstone, s Guide to the Human fertilization and Embryology Act 1990, Blackstone press ltd. 1991, p.42

تعقیب کیفری و اعمال مجازات زندان ابد با اعمال شاقه می‌باشد لکن در ذیل همین بند نوشته شده است چنانچه نابودی جنین مذکور برای حفظ حیات مادر و با حسن نیت باشد جرم محسوب نمی‌شود و نیز اعلام گردیده است چنانچه از زمان بارداری ۲۸ هفته بگذرد حمل مذکور مستعد تولد با حیات تلقی می‌گردد و نابودی آن «جرم و مجازات آن حبس ابد می‌باشد مگر اینکه مشمول استثناء مذکور الذکر باشد».

دوره چهارم:

با توجه به افزایش روز افزون سقط جنین و انجام یافتن سقط‌های غیر ایمن و غیر بهداشتی و ظهور روش‌های مدرن برای سقط جنین در سال ۱۹۶۷ پارلمان انگلستان را وادار کرد تا موارد را بررسی و قانون جدیدی وضع کند و در این راستا قانون سال ۱۹۶۷ در هفت بخش به تصویب رساند. این قانون در مورد سقط جنین دارای دو رویکرد درمانی و کیفری است. در این قانون به مسئله تعارض حیات جنین و مادر و حتی منافع والدین و جامعه و فرزندان خانواده توجه خاص شده است. به موجب شقوق ۱ و ۳ از بخش یک این قانون ختم باروری می‌بایست توسط پزشکان مجاز و در بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها تحت نظر وزارت بهداشت یا خدمات اجتماعی و بر اساس قوانین خدمات بهداشتی درمانی و یا درمان‌های تعیین شده از سوی وزارتین مذکور صورت گیرد و لازم است قبل از اقدام، دوپزشک جراح و یک پزشک دارای مجوز رسمی به صداقت مواردی که مورد نظر مقنن است گواهی دهند این موارد عبارتند از:

- ۱- حفظ حیات زن باردار .
- ۲- حفظ سلامت روحی و روانی زن باردار.
- ۳- حفظ سلامت جسمی زن باردار.
- ۴- حفظ سلامت جسمی و روحی و روانی فرزندان خانواده زن باردار.
- ۵- خطر تولد کودک معلول

در طول حیات قانونگذاری در حیطه سقط جنین برای اولین بار مقنن منافع کودکان موجود در خانواده زن و منافع والدین و جامعه را لحاظ کرده و راحتی آنان را برحق حیات جنین ترجیح داده است و برای اولین بار ضمن بیان سقط درمانی بحث تولد کودکان معلول را مد نظر قرار داده و در عین حال به سقط جنائی هم بسان اندیشه سابق توجه دارد و هم اکنون هر سقط درمانی بر اساس یکی از موارد ذیل توجیه می‌شود:

- ۱- خطر بروز ضرر جسمی ناشی از ادامه بارداری بیشتر از سقط جنین برای زن باشد.
(S.1(1)(a))
- ۲- خطر بروز ضرر روحی ناشی از بارداری برای زن باردار بیشتر از سقط جنین باشد
(S.1(1)(a))
- ۳- ضرر ناشی از ادامه بارداری بیش از سقط جنین برای سلامت جسمی و روح و روانی کودکان خانواده زن حامله باشد (S.1(1)(a))
این موارد از توجیه سقط جنین درمانی دارای محدودیت زمانی است و زمان درخواست آن باید کمتر از ۲۴ هفته بارداری باشد.
- ۴- سقط جنین به منظور جلوگیری از ورود صدمات شدید روحی یا جسمی به زن باردار باشد
S.1(1)(a)
این مورد از موارد سقط درمانی فاقد محدودیت قانونی می‌باشد حتی در زمان بارداری قریب به تولد بچه هم، می‌تواند صورت گیرد ولو این که منجر به مرگ جنین شود. و منظور از صدمات، مواردی از قبیل صدمات دائمی قلبی، مغزی، کلیوی، ازدیاد فشار خون، سرطان سینه، سرطان رحم، و..... می‌باشد.
- ۶- ادامه حیات جنین تهدیدی به حیات مادر باشد (S.1(1)(c))
- ۷- سقط جنین به منظور جلوگیری از ولادت کودکان معلول باشد (S.1(1)(b))

چنانچه احراز شود ادامه بارداری موجب ولادت کودک معلول خواهد شد سقط آن در هر مرحله جایز است.

این قانون باتصویب قانون باروری انسانی و جنین‌شناسی ۱۹۹۰ منجر به اصلاحاتی شد و بر مبنای اصلاحات معموله محدودیت زمانی برداشته شد بشرطی که اثبات شود ادامه بارداری موجب ابتلاء کودک به نارسائی جسمی و یا ذهنی از درجه معلولیت اساسی و جدی خواهد شد و در این صورت لازم است نارسائی و وضعیت حادث شده ناشی از اختلالات ژنتیکی منجر به معلولیت شدید و پایدار گردد

۸- تقلیل جنین (Embryo Reduction): (S.5 (2)) این امر در صورتی مجاز است که یکی از موارد اعلامی یاد شده احراز گردد.

با اصلاحات معموله رویکرد قانون گذار انگلیس از نظریه حمایت از مادر و ترجیح مادر به جنین، به سمت شناسائی استقلال مادر تمایل پیدا کرد (۷) و پدرحق درخواست منع سقط جنین

توسط زن باردار را ندارد و دادگاه‌ها هیچ سمتی را برای پدر قائل نیستند و درخواست زنان را بدرخواست تجویز بارداری کافی می‌دانند.^{۸۰}

در حال حاضر مردم بریتانیا دو گونه نظر دارند منتقدین، سقط جنین راموافق با معیارهای اخلاقی نمی‌دانند و اعتقاد دارند جنین حق حیات دارد واز بین بردن آن قتل محسوب می‌شود و باید در قوانین تجدید نظر شود و عده‌ای دیگر اختیار سقط جنین حق مادر می‌دانند.

۱-۲- نتیجه حاصل از تحقیق:

سقط جنین یکی از معضلات فراگیر جوامع بشری است که زائیده و معلول عوامل مختلفی است که علت وجودی آن را موجب می‌شوند و هر یک از کشورها به تناسب ساختار حکومتی و ایدئولوژی حاکم و ساختار فرهنگی و اعتقادی و جمعیتی و اقتصادی ... خود در این زمینه سیاست گذاری می‌کنند و مطالعه تطبیقی آن موجب می‌شود تا با استفاده از تجارب مبارزاتی و نتایج حاصله از این مبارزات نکات مثبت حاصله را با تلفیقی از اصول حاکم و توجه به دیدگاه‌های مردمی به تناسب مقتضیات حاکم در راه مبارزه با عوامل موثر این پدیده بسیار هزینه بر اقدام کنند. تجربیات مکتسبه در دنیای کنونی حاکی از این امر است که تنها مجازات، درمان‌کننده دردهای جامعه نمی‌باشد و میبایست در خصوص راه‌های پیشگیری از حاملگی‌های ناخواسته، دولت‌ها با انجام تبلیغات گسترده در جهت آموزش توده‌های مردمی علی‌الخصوص جوانان و نوجوانان مساعی خویش را در جهت کاهش هرچه بیشتر آن بکار برند و راه را برای سقط جنین درمانی و صدور مجوز برای سقط جنین در موارد خاص و در مقام ضرورت سهل‌تر نمایند. به عقیده موسسه گات ماچر و صندوق جمعیت سازمان ملل متحد میزان سقط جنین در کشورهای درحال توسعه تا حدود زیادی بعلت عدم دسترسی به روش‌های ضد بارداری مدرن می‌باشد. با فرض هیچ تغییری در قوانین سقط جنین با دسترسی به روش‌های ضد بارداری سالانه حدود ۲۵ میلیون سقط جنین و تقریباً ۱۵ میلیون سقط جنین نا امن کمتر رخ می‌دهد^۱ (۹) کشورهایی که ابزار کنترل بارداری کمتری در دسترس دارند میزان سقط جنین بالاتر است. سریع‌ترین راه برای کاهش سقط جنین فراهم کردن ابزارهای پیشگیرانه بارداری مطمئن است^۲ (۱۷) والا سقط‌های غیر ایمن و غیر بهداشتی بصورت روز افزون گسترش خواهد یافت. در بند ۲ ماده ۱۴ پروتکل آفریقائی آمده است کشورهای عضو باید تمامی اقدامات مناسب را در حمایت از حقوق باروری و دسترسی به سقط جنین در موارد خشونت، تجاوز جنسی به عنف ودر مواردی که

سلامتی مادر و حیات مادر در معرض خطر قرار دارد و یا در موارد وجود نارسائی جنینی انجام دهند.

۱-۸- پیشنهاد:

با توجه به اینکه ایران یکی از کشورهای اسلامی است و ساختار حکومتی بر پایه ایدئولوژی اسلامی می‌باشد و از طرفی فقه امامیه، فقهی پویا است لازم است اندیشمندان اسلامی با مطالعه تطبیقی سقط جنین در کشورهای مختلف به منظور جلوگیری از عوارض انسانی و اجتماعی و ... ناشی از حاملگی‌های ناخواسته منجر به سقط جنین، و با در نظر گرفتن اصول و باتکیه بر احکام ثانویه و لحاظ واقعیت‌های حاکم و ارائه نتیجه مطالعات در رسانه‌های همه پيوندی راه را بر قانونگذار هموار کنند تا مقنن برای رسیدن به اهداف عالی انسانی و با تفسیر واقع بینانه مقررات حاکم، اصلاحات لازم را با ترویج مقررات پیشگیرانه در خصوص بارداری‌های ناخواسته از طریق آموزش جوانان و نوجوانان در قوانین جاریه معمول فرماید.

منابع فارسی

- ۱ - قرآن کریم
- ۲ - آقایی حسن حقوق کیفری اختصاصی (جرایم علیه اشخاص) سال ۱۳۹۲ انتشارات میزان پاد ابراهیم حقوق کیفری اختصاصی جلد اول سال ۱۳۵۲ انتشارات دانشگاه تهران
- ۳ - پل ارلیک، آن ارلیک، 56,156,2: فراز و نشیب جمعیت‌ها جلد هفتم - ترجمه آرش حسینیان - نشر اینترنتی. - چاپ اول ۱۳۹۳ - ص ۲
- ۴ - تمجیدی زهره و همکاران ۱۳۸۴ ضرورت بررسی ابعاد مختلف سقط جنین در ایران فصل نامه باروری و ناباروری پژوهشکده ابن سینا
- ۵ - جبعی العاملی، زین الدین، الروضه البهیه. بیروت دار العلم الاسلامی زراعت عباس، جرایم علیه اشخاص سال ۱۳۹۲ انتشارات جنگل
- ۶ - جعفری لنگرودی، محمد جعفر، تر مینولوژی حقوق انتشارات گنج دانش
- ۷ - حسینی مقدم - سید عسگری ۱۳۸۷ ش مسئو لیت کیفری سقط جنین فصلنامه علمی پژوهشی علوم انسانی سال ۳ ش اول صص ۵۸-۱۲۹
- ۸ - راسخ محمد، جدال حیات بررسی اجمالی تئوری‌های سقط جنین مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی

- ۹ - سالدر، تی، سال ۱۳۶۷ جنین شناسی پزشکی لانگمن، مترجم ماندانا اعرابی و فرید رئیس زاده ف تهران سال ۱۳۶۷ موسسه انتشاراتی تیمورزاده چاپ اول
 - ۱۰ - شهاب الدین صدر و دیگران ۱۳۸۴ بررسی مجوزهای سقط جنین صادره از پزشکی قانونی مجله پزشکی قانونی ش ۴
 - ۱۱ - عارف محدثه (۱۳۸۹ ش) بررسی تطبیقی سقط جنین در نظام بین المللی حقوق بشر و حقوق ایران پایان نامه کارشناسی حقوق بشر: تهران دانشگاه علامه طباطبایی
 - ۱۲ - عاملی، شیخ حر وسائل الشیعه تهران المکتبه الاسلامیه چاپ پنجم
 - ۱۳ - عباسی محمود مطالعه تطبیقی سقط جنین در تهران، حقوق
 - ۱۴ - کانیگهم، لو بلوم، هوث. روس، اسپانگ (۱۳۸۹ ش) بارداری و زایمان ویلیامز. ترجمه بهرام قاضی جهانی جلد اول ویراست ۲۳ تهران گلبان
 - ۱۵ - گلدوزیان ایرج، حقوق جزای اختصاصی، جرایم علیه تمامیت جسمانی و صدمات بدنی انتشارات دانشگاه تهران
 - ۱۶ - گودرزی فرامرز و کیانی مهرزاد پزشکی قانونی جلد اول انتشارانیشن ۱۳۶۸
 - ۱۷ - لوکاس دیوید میر، پاول ش ۱۳۸۴ در آمدی بر مطالعات جمعیتی ترجمه حسین محمودیان موسسه انتشارات چاپ
 - ۱۸ - محمد معین ۱۳۷۱ فرهنگ فارسی جلد ۲ تهران امیر کبیر
 - ۱۹ - ملا یوسفی مجید (۱۳۸۸ ش) بررسی و نقد دیدگاه جودیت جارویس تامسون در دفاع از سقط جنین فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه قم سال ۱۱ ش ۲ ص ۷۸-۱۵۶
 - ۲۰ - میر محمد صادقی حسین جرایم علیه اشخاص ۱۳۹۳ تهران
 - ۲۱ - ویل دورانت ۱۳۶۷ تاریخ تمدن جلد ۱ ترجمه احمد آرام انتشارات علمی و فرهنگی
- 1- <https://ivg.gouv.fr/ivg-droit-garanti-par-la-loi.html> .
 - 2- IVG; un droit garanti par la loi IvG. Gouv.fr La journée de l'avortement est l...ivg.gouv.fr
 - 3- Cited from: Kennedy and Grubb, Medical law: Text and Materials, Butterworths, 2000, 3rd ed., p. 1405
 - 4- Michael Davies, Text book on Medical Law. Blackstone press ltd. 2nded., 1998, p. 270
 - 5- Derek Morgan and Robert G. Lee, Blackstone, s Guide to the Human fertilization and Embryology Act 1990, Blackstone press ltd. 1991, p.42
 - 6- Gohn keown. Mis crriage; A medico – legal A nalysis, [1984], criminal law R. 608 Abortion, in; Encyclopedia of Bioethics, Revised, vol. 1. pp. 1 – 2
 - 7- Kennedy and Grubb, ibid., pp. 1447 -1469: Mason and smith, ibid., pp. 177 -178: Michael Davies, ibid., pp.281 – 282

- 8- J. wise, British public supports Legal Abortion for all, (1997) 314, B. M. J., 627 cited in; Mason and smith, ibid, p. 150
- 9- Henshaw, Stanley K., Singh, Susheela, and Haas, Taylor. (1999). The Incidence of Abortion Worldwide. International Family Planning Perspectives, 25 (Supplement), 30–38 Retrieved 2006-01-18.
- 10- Michael Mayor / Stephen Bullon /Michael Murphy. <A>. Dictionary of English. language and culture. Della summers Third Impression. La Italy /Tipografica: pearson Education Limited, 2008.30

۹۷۸۰ - ۰ - ۵۸۲ - ۸۵۳۱۳ - ۳ شابک

قوانین:

- قانون مجازات عمومی سال ۱۳۰۴ و اصلاحی ۱۳۵۲
- قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۰
- قانون تعزیرات اسلامی ۱۳۷۵
- قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲
- قانون سقط درمان نظریات اداره حقوقی وزارت دادگستری